

64.335

RAAP
Postbus 1347
1000 BH AMSTERDAM

RAAP-NOTITIE 335

**Onderzoeksgebieden Zwager en It
Vossebosk te Tzummarum**

Gemeente Franekeradeel

Een inventariserend archeologisch onderzoek

RAAP-NOTITIE 335

**Onderzoeksgebieden Zwager en It
Vossebosk te Tzummarum**

Gemeente Franekeradeel

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Franekeradeel

Project: archeologisch onderzoek onderzoeksgebieden Zwager en It te Tzummarum
(gemeente Franekeradeel)

Titel: Onderzoeksgebieden Zwager en It te Tzummarum, gemeente Franekeradeel; een
inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2003

Auteur: *drs. H.W. Veenstra & E.J.M. van der Zwet*

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\FRTN\NO335-FRTN.qxd

Projectcode: FRTN

Projectleider: drs. H.W. Veenstra

Projectmedewerker: drs. E.J.M. van der Zwet

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. T. ten Anscher

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Franekeradeel heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 5 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in een deel van twee nieuwbouwlocaties (Zwager en It Vossebosk) in Tzummarum. Doel van dit onderzoek was in de te onderzoeken delen van deze nieuwbouwlocaties (figuur 1: onderzoeksgebieden Zwager en It Vossebosk), eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en een indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in de onderzoeksgebieden geen archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden in deze onderzoeksgebieden dan ook geen verstoring van archeologische resten optreden. Daarom worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van gemeente Franekeradeel, op advies van de provinciaal archeoloog van Fryslân (dr. G.J. de Langen), heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 5 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de ontwikkeling van twee nieuwbouwlocaties (Zwager en It Vossebosk) in Tzummarum (gemeente Franekeradeel). Het onderzoek is uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en een indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Onderzoeksgebieden en archeologische verwachting

De begrenzingen van de twee te onderzoeken gebieden (onderzoeksgebied Zwager en onderzoeksgebied It Vossebosk; figuur 1) zijn door de provinciaal archeoloog vastgesteld. De resultaten van onderhavig archeologisch onderzoek hebben daarom alleen betrekking op deze twee onderzoeksgebieden. Onderzoeksgebied Zwager bevindt zich circa 30 m ten westen van de Skoalstrjitte en circa 35 m ten zuiden van De Buffer. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van circa 0,5 ha. Onderzoeksgebied It Vossebosk betreft een strook van circa 45 bij 215 m aan de westzijde van de gelijknamige nieuwbouwlocatie (figuur 1). Het onderzoeksgebied wordt in het zuiden begrensd door de Buorren en in het noorden door een perceelsgrens. Het heeft een oppervlakte van circa 0,8 ha. Beide onderzoeksgebieden staan afgebeeld op kaartblad 5G van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000; Afûk/Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 2000). Beide onderzoeksgebieden zijn recentelijk bouwrijp gemaakt.

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is voornamelijk beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek. Eventueel waarderend onderzoek kan in een later stadium plaatsvinden.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998) en, waar mogelijk, conform de *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001.)

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit de onderzoeksgebieden geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (Eekhoff, 1854; ROBAS Producties/Topografische Dienst, 1989; Schotanus à Sterringa & Halma, 1718; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992; zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij de onderzoeksgebieden is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

De onderzoeksgebieden bevinden zich deels op en deels vlak ten noorden van de relatief hooggelegen kwelderwal waarop de terpdorpen Tzummarum en Minnertsga hoogstwaarschijnlijk in de Vroege Middeleeuwen zijn ontstaan (De Langen e.a., 1998). Volgens de bodemkaart bestaat de bodem uit lichte zavel die valt in de categorie kalkarme poldervaaggronden (Stiboka, 1976: code bMn15C, grondwatertrap V/VI) en kunnen in de onderzoeksgebieden kruinige percelen voorkomen. Verder staat op de bodemkaart aangegeven dat zich direct ten zuiden van beide onderzoeksgebieden een terp bevindt.

Archeologie en archeologische verwachting

Volgens de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE; Provincie Fryslân, 2002) ligt onderzoeksgebied Zwager op de noordelijke uitloper van de terp van Tzummarum (figuur 1: Monumentnr. 858; terrein van zeer hoge archeologische waarde) die gedateerd is in de Vroege en Late Middeleeuwen (Exaltus & Marinelli, 2002). ARCHIS vermeldt zelfs een datering vanaf de Late IJzertijd. De dorpskern heeft een datering vanaf de Late Middeleeuwen (figuur 1: Monumentnr. 15147; terrein van hoge archeologische waarde). Voor het onderzoeksgebied geldt daarom een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de

Middeleeuwen en een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit vroegere perioden.

Voor onderzoeksgebied It Vossebosk geldt een deels hoge en deels middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf de Middeleeuwen en een lage archeologische verwachting voor vindplaatsen uit vroegere perioden. Bovendien bevindt de noordwestelijke hoek van het onderzoeksgebied zich op het terrein van de (voormalige) Sijtzamastins (figuur 1: Monumentnr. 8317; terrein van archeologische waarde) uit de Late Middeleeuwen. Volgens de 'Kadastrale Atlas fan Fryslân 1832' bevindt het zuidoostelijke deel van de voormalige omgrachting van dit stinsterrein zich in het onderzoeksgebied (Fryske Akademy, 1988).

Ondanks de voor beide onderzoeksgebieden geldende lage archeologische verwachting voor vindplaatsen van vóór de Middeleeuwen is het niet uitgesloten dat er archeologische resten uit de Romeinse tijd en/of de Volksverhuizingstijd voorkomen (De Langen e.a., 1998).

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 18 boringen verricht (figuur 1). In onderzoeksgebied Zwager zijn 8 boringen gezet, gelijkmatig verdeeld over het hele onderzoeksgebied. Hierbij dient opgemerkt te worden dat in een deel van het onderzoeksgebied niet geboord kon worden als gevolg van recent aangelegde bestrating. In onderzoeksgebied It Vossebosk is, zoals voorgesteld door de provinciaal archeoloog, een raai gezet van 10 boringen op een onderlinge afstand van in het algemeen 20 tot 25 m. De gehanteerde methodes worden geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in de onderzoeksgebieden te verwachten nederzettingsterreinen. Deze methodes zijn niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen. Gelijktijdig met het booronderzoek is een oppervlaktekartering uitgevoerd van braakliggende grond en slootkanten, waarbij gelet is op het voorkomen van aardewerkscherven, bot, puin en dergelijke.

Er is geboord tot maximaal 2,5 m -Mv met een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn vervolgens beschreven conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische resten. Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

Als gevolg van het bouwrijp maken is de oorspronkelijke bodemopbouw in beide onderzoeksgebieden grotendeels verstoord. Eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen in de onderzoeksgebieden zullen daarmee ook grotendeels verstoord zijn. In onderzoeksgebied Zwager varieert de dikte van de verstoorde laag van 0,55 tot 1,20 m. Dit heeft te maken met het feit dat tijdens het bouwrijp maken van deze bouwlocatie grond is opgebracht in de laagste delen. Onder deze verstoorde laag bevindt zich een lichte tot zeer lichte zavel die in het algemeen blauwgrijs is. Deze afzetting behoort tot de oorspronkelijke kwelderwal. In onderzoeksgebied It Vossebosk bevindt zich onder een gemiddeld 0,5 m dikke verstoorde laag een lichte tot zeer lichte zavel die in het algemeen blauwgrijs is. Deze afzetting tot de oorspronkelijke kwelderwal.

Archeologie en archeologische verwachting

Tijdens het veldonderzoek in onderzoeksgebied It Vossebosk is in boring 5 tussen 0,4 en 1,3 m -Mv een laag zavel aangetroffen die geïnterpreteerd kan worden als (sub)recente opvulling van de gracht behorend tot het terrein van de Sijtzamastins. In deze boring is niet een oorspronkelijke (laat-middeleeuwse) grachtvulling aangetroffen. Dit deel van de voormalige gracht heeft derhalve een geringe archeologische waarde. In geen van beide onderzoeksgebieden zijn archeologische resten aangetroffen.

De bodem is in beide onderzoeksgebieden verstoord; eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen zullen derhalve zijn opgenomen in de verstoorde laag.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in de onderzoeksgebieden Zwager en It Vossebosk geen archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden hier dan ook geen verstoring van archeologische resten optreden.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van de onderzoeksgebieden nader archeologisch onderzoek niet noodzakelijk geacht.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Fryslân (dr. G.J. de Langen).

Literatuur

- Afûk/Wolters-Noordhoff Atlasprodukties**, 2000. *Grote Provincie Atlas/Grutte Provinsje Atlas, schaal 1:25.000: Friesland/Fryslân*. Afûk/Wolters-Noordhoff Atlasprodukties, Ljouwert/Groningen.
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Eekhoff, W.**, 1854 (uitgave 1852). *Nieuwe atlas van de provincie Friesland, kaartblad Gemeente Barradeel*. Leeuwarden.
- Exaltus, R.P. & M.G. Marinelli**, 2002. Locatie-, studie- en inrichtingsplan Glastuinbouwontwikkeling noordwest Fryslân, provincie Fryslân; een verfijning van de archeologische verwachtingskaart (FAMKE) in het kader van het Belvedere-beleid. *RAAP-rapport 814*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Fryske Akademy**, 1988. *Kadastrale Atlas fan Fryslân 1832, diel 1: Barradiel en Harns*. Fryske Akademy, Ljouwert.
- Langen, G.J. de, T.M. Perger, S. Wentink & M.H. Wispelwey**, 1998. Provincie Fryslân: de terpenreeks Oosterbierum-Firdgum (groep 14C), gemeente Franekeradeel; waarderend archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport 202/BOM-rapport 7*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Provincie Fryslân**, 2002. *Cultuurhistorische Kaart Fryslân. Digitale informatie over cultuurhistorie: aardkunde, archeologie (FAMKE), historische geografie, bouwhistorie. Cd-rom, versie 1.0*. Provincie Fryslân, Leeuwarden.
- ROBAS Producties/Topografische Dienst**, 1989. *Foto-Atlas Friesland, schaal 1:14.000*. ROBAS Producties/Topografische Dienst, Den IJp/Emmen.
- Schotanus à Sterringa, B. & F. Halma**, 1718 (vervaardigd in 1698, uitgegeven in 1718; herdruk 1970). *Uitbeeldinghe der heerlijkheit Friesland; zoo in't algemeen als in haare zo bijzondere grietenijen*. François Halma, Ljouwert.
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 5 West en 5 Oost Harlingen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasprodukties**, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000: Friesland 1853-1856*. Wolters-Noordhoff Atlasprodukties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
Mv	maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Stiboka	Stichting voor Bodemkartering

Verklarende woordenlijst

kruinige percelen	Geleidelijke ophoging ontstaan door het verplaatsen van materiaal van de randen en van buiten de akker naar het midden.
kwelderwal	Min of meer parallel aan een waddenkust gelegen rug welke is opgebouwd uit zavelig, van de kust geërodeerd materiaal, ontstaan tijdens één der Duinkerke-afzettingen.
vaaggronden	Minerale gronden zonder duidelijke podzol-B-horizont, zonder briklaag en zonder minerale eerdlaag.

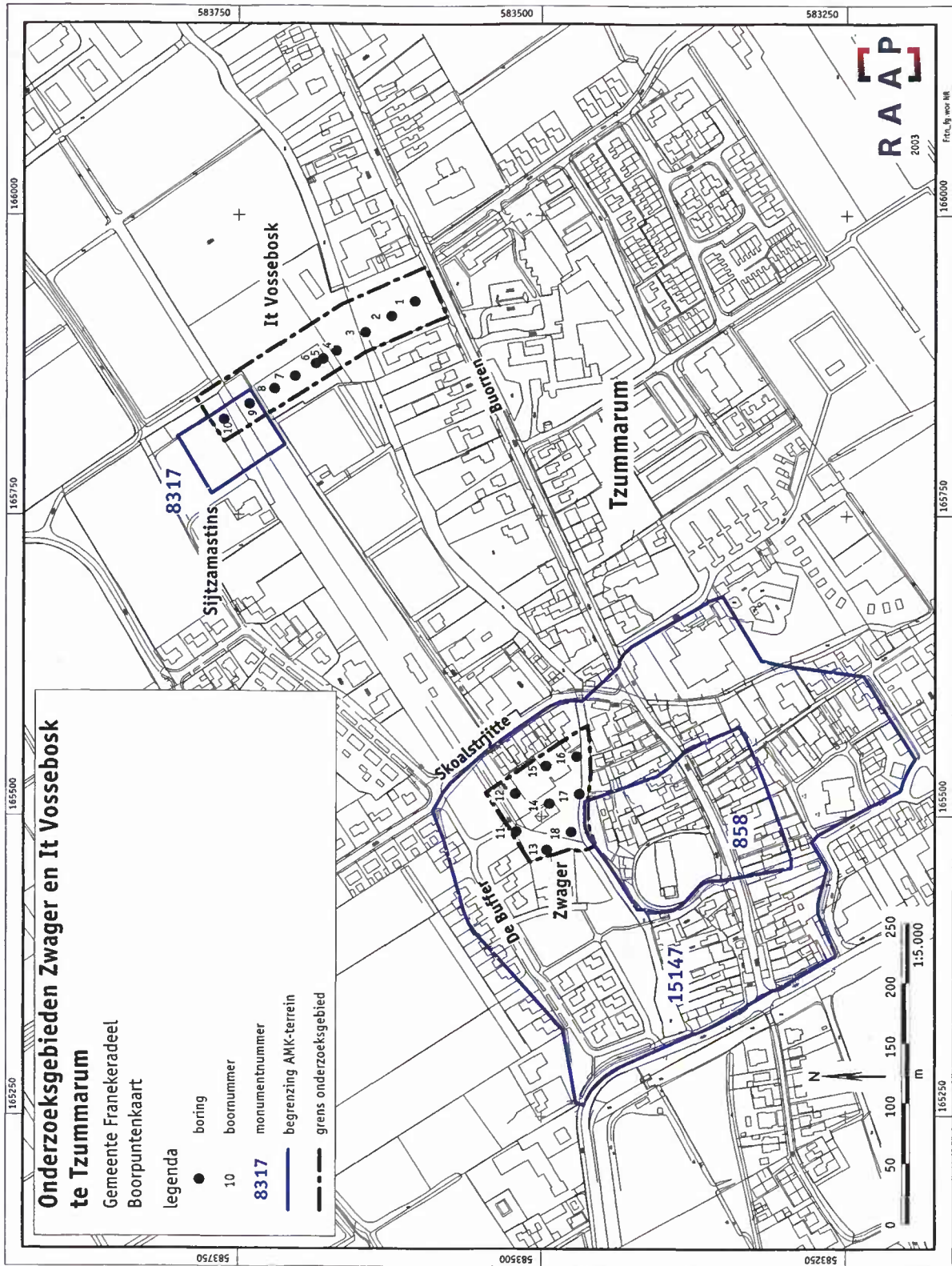
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.